

kiváló tárgyalónak tartja magát, aki egy erősebb Amerikáért küzd. Európa esetében – mint ahogy annyi más esetben is – nagymértékben alábecsüli azt, amit e cél érdekében felad.

(The Economist)

Loren B. Landau, Caroline Wanjiku
Kihato és Hannah Postel

Európa csak ront a migrációs problémán
Az önkényuralmak életben tartásának
veszélyeiről

Három évvel az európai menekültválság tetőzése után az Európai Unió bevándorlási és menekültpolitikáját még mindig a teljes zűrzavar jellemzi. 2018 júliusában a görög hatóságok figyelmeztettek, hogy képtelenek megbirkózni az Égei-tenger szigetein tartott migránsok tízezreivel. Olaszország új, jobboldali kormánya elkezdte visszafordítani a menekültek százait szállító mentőhajókat kikötőiből, akik addig hányódtak sorsukra hagyva a Földközi-tengeren, amíg egy barátságosabb kikötő be nem fogadta őket. Spanyolország felajánlotta, hogy egyet befogad a számkivetett hajók közül, de nem sokkal ezután elutasított egy másodikat. A színtalpak mögött ugyanakkor az európai vezetők összehangolt munkája folyik annak érdekében, hogy megakadályozzanak egy – főként Fekete-Afrikából érkező – újabb hatalmas menekülthullámot. Stratégiájuk a következő: a készülődő migránsokat támogatják, még mielőtt azok Európába tennék a lábukat, oly módon, hogy pénz és technikai segítséget pumpálnak Afrika fő migránsútvonalai mentén fekvő államokba. Mint egy a 2018-as júniusi brüsszeli csúcson kiírt megállapodás kimondja, az elképzelés úgy szól, hogy olyan jelentős társadalmi-gazdasági átalakulást kell előidézni, hogy az emberek ne akarjanak többé eljönni a jobb élet reményében. Ugyanakkor az Európai Unió tervei figyelmen kívül hagyják

azt a tényt, hogy az alacsony jövedelmű országok gazdasági fejlődése nem csökkenti az elvándorlást, hanem serkentőleg hat rá. Ezzel a valósággal szembeesülve az EU-nak egyre inkább az embercsempészek, az önkényuralmi rendszerek és a fegyveres csoportok lefizetéséhez kell folyamodnia a migránsáradat féken tartása érdekében – miközben egyre súlyosbodik a bizonytalanság, amely sokakat első helyen késztetett távozásra.

Az első hullám

Hogy jutottunk idáig? Több szempontból az európai vezetők még mindig annak a menekültválságnak a hatásával küszködnek, amely 2015-től kezdve rázta meg a térséget, amikor rekord mennyiségű ember érkezett Görögország, Olaszország és Spanyolország partjaira, miután rozoga, túlszűfolt csónakokban átkeltek a Földközi-tengeren. A jövevények száma a 2010-es 60 000-ról 2014-ben 280 000-re, 2015-ben pedig több mint egymillióra ugrott. Csak 2014-ben és 2015-ben több mint hétezen veszítették életüket a kockázatos tengeri átkelés során, amely arra indította Ferenc pápát, hogy „hatalmas temetőnek” nevezze a Földközi-tengert. Az ideérkezők csaknem 80 százaléka a közel-keleti konfliktusok elől keresett menedéket. Egy kisebb csoport érkezett Közép-Afrikából, Afrika szarvából (Északkelet-Afrikából) és olyan országokból, mint Gambia, Nigéria és Szenegál, többnyire beutazási vízum nélkül. A 2008–2009-es világválság után még mindig lábadozó, a görögországi adósságválság kordában tartásával küzdő, és a terrorizmustól való félelemmel újra szembekerülő Európai Unió nem volt kellően felkészülve az újonnan érkezettek fogadására. Migrációs szabályai következtében az Európába jutás kapuját jelentő országok – mint például Spanyolország, Görögország és Olaszország – aránytalanul túl lettek terhelve a menekültügyi kérelmek elbírálásával, és hamarosan ki sem látszottak a tennivalókból. Látványosan megbuktak azok a kísérletek, hogy a menedékkérőket [akik nagyobb része gazdasági bevándorló] egyenletesebben szétosszák az EU-blokk tagországai között. Eközben Európa-szerre gyorsan teret

nyertek a populista (szélső-)jobboldali pártok a beilleszkedni képtelen menekültek invázióját tápláló félelmek szításával. A centrista pártok megkeményítették álláspontjukat a bevándorlást illetően, mivel féltették politikai tőkájüket, és azt ígérték, hogy véget vetnek a válságnak. Jóllehet a vezetők egy része, mint Angela Merkel német kancellár kezdetben sok menekékként fogadott be, utána gyorsan lépéseket tettek, hogy visszaszorítsák az érkezők számát. 2016-ban az EU alkut kötött Törökországgal, amely megszigorította a part menti ellenőrzést, és megfékezte a Görögország felé özönlő emberek áradatát cserébe hatmilliárd euró európai uniós pénzügyi segítség ígéréteért. Több ország, köztük Magyarország, még kerítések is emelt határai egyes részén. Ennek eredményeként a tenger felől érkezők száma erősen visszaesett, 2018 első nyolc hónapjában 70 000 alá csökkent. Az európai vezetők mindenesetre igyekeznek visszatartani a további bevándorlót, és a Földközi-tenger túlsó, déli partja felé tekintetnek megoldásért.

Maradjatok, ahol vagytok

Mindezidáig kétféleképpen adott választ Európa az Afrikából felé irányuló migráció kérdésére: Az első szerint, amelyet egyes kormányok „Afrikai Marshall-tervnek” neveztek el, Európa újraigazítja fejlesztési támogatását, hogy kiküszöbölje a migráció néhány „kiváltó okát” az oktatásra, a munkanélküliségre és a magas termékenységi rátára összpontosítva. A második – közvetlenebb – válasz szerint az Európa Unió úgy próbál szigorúan fellépni a migráció ellen, hogy fokozottan őrzi határait, gyűjti az adatokat, és műszaki segítséget nyújt az Omar el-Basír szudáni elnökhöz hasonló afrikai diktátoroknak és különféle líbiai fegyveres csoportoknak. Ugyanakkor ennek a két stratégiának egyike sem fog beválni – legalábbis nem oly módon, ahogy azt a brüsszeli vagy berlini vezetők elképzelik. Először is, ez demográfiai kérdés. Jelenleg nem az afrikaiak, hanem maguk az európaiak tűnnek a legmozgékonyabb népek, akik a világ kivándorló népességének 8,25 százalékát alkotják, szemben Afrika 2,89 százalékkal. Azok a fekete-afrikaiak pedig,

akik felkerekednek, túlnyomórészt Afrikában maradnak. Elenyésző számban élnek menekült-táborokban; legtöbbször a szomszédos országokba költöznek, hogy családjukat támogathassák, és nemigen áll szándékukban Európába menni. Mindenesetre ez a helyzet valószínűleg változni fog. A szubszaharai térség fiatal és termékeny lakossága, amely ma körülbelül negyven százalékkal nagyobb Európáénál, 2100-ra Európa lakosságának hatszorosa lesz. Még ha hamarosan csökken is a termékenységi ráta, a népesség növekedésének lendülete folytatódni fog, ahogy a mai gyerekek felnőttkorba lépnek. Példátlan gazdasági növekedésre lesz szükség ahhoz, hogy foglalkoztatási lehetőségeket teremtsünk számukra – nemcsak néhány éven át egy-két országban, hanem évtizedek viszonylatában az egész kontinensen. Európa tervezett beruházásai az afrikai oktatás, szakképzés, sőt az infrastruktúra terén nem bizonyulnak majd elégségesnek annak a növekedésnek az eléréséhez, amely ahhoz szükséges, hogy helyben felszívhassa az afrikai munkaerő következő nemzedékét. Ha mást nem is, ehelyett további elvándorláshoz teremtenék feltételeket: a kutatások azt sejtetik, hogy az alacsony jövedelmű országokban a gazdasági növekedés inkább növeli, semmint csökkenti a migrációt. Mint az ENSZ emberi jogi különleges jelentés-tevője rámutatott, a költözködés pénzbe kerül, főleg ha veszélyes és titkos utakon zajlik. A legszegényebbek rendszerint nincsenek abban a helyzetben, hogy viseljék ezek költségeit. Ugyanakkor még az anyagiakban vagy az iskolázottságban történő szerény előrelépések is többeknek biztosítják a forrásokat és az eszközöket az elvándorláshoz.

A gazdasági növekedés végül le fogja lassítani a kivándorlást, de azok a napok még évtizedekre vannak: ENSZ-adatokon alapuló elemzésünk azt jelzi, hogy a migráció rendszerint csak akkor kezd alábbhagyni, amikor egy ország egy főre jutó GDP-je 11 000 dollár (3 millió forint) körül lesz – nagyságrendekkel a legtöbb afrikai ország jelenlegi fejlettségi szintje felett. Valójában csak egy maroknyi afrikai ország közelíti meg valamennyire ezt a küszöböt. A Világbank szerint Gambia egy

főre jutó GDP-je 2017-ben mindössze 483 dollár (138 000 forint) volt, Szomáliáé pedig 500 dollár (142000 forint) körüli. A térségben a legtöbb menekültet küldő országok közül még leggazdagabbnak számító Nigériának is 2000 dollár (570 000 forint) alatt volt az egy főre jutó GDP-je. Röviden, a gyarmati idők öröksége, a gyenge kormányzás és a félresikerült támogatáspolitikai továbbra is arra ösztökélik majd az afrikaiakat a belátható jövőben, hogy felkerekedjenek földjükről. Némelyeket saját kontinensük gazdagabb államai fognak beszíntantani, mint például Botswana és a Dél-afrikai Köztársaság. Ezek az országok ugyanakkor egyre ellenségesebbek az afrikai migránsokkal szemben. Továbbá, amíg ekkora különbségek léteznek pénzkereseti lehetőségek szempontjából Európa és Afrika között, addig mindig akadnak majd, akik észak felé veszik az irányt.

El innen

Ez a helyzet kettős választás elé állítja az európai politikusokat: vagy elfogadják az Afrika felől folyamatosan érkező migránsokat, vagy még nagyobb erőfeszítéssel védik határaikat. Ez idáig az utóbbit választották. Mivel az Európai Unió számára kellemetlen volt a partjaira érkező bevándorlók látványa, mindenekelőtt azt igyekezett megakadályozni, hogy egyáltalán odáig jussanak. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy kétes partnereket hatalmaztak fel a területeiken áthaladó emberek mozgásának megakadályozására. Ezek a törekvések már jóval a jelenlegi menekültválság előtt elkezdődtek a Moammer Kadhafi líbiai diktátornak fizetett több milliós euróval, amelyet az országa partjaitól Európa felé induló migránshajók leállításáért adtak. 2011-ben megdőlt Kadhafi hatalma, majd meggyilkolták, de Európa továbbra sem hagyott fel az önkényuralmi vezetőkkel és fegyveres csoportokkal folytatott üzelmeivel: 2017-ben Olaszország aláírt egy új megállapodást, hogy megerősítse Líbia parti őrségét, annak ellenére, hogy az ország biztonsági erői hírhedtek a migránsokkal szemben elkövetett kegyetlen visszaélésekről és kínzásokról. Az európai és afrikai vezetők között 2016-ban Máltán született megállapodás egy másik példa erre a stratégiára:

a csúcstalálkozó követte ki az utat a 2020-ig elköltendő, legalább 1,8 milliárd euróba kerülő Afrikaért létrehozott Szükséghelyzeti Alapnak. Ez a támogatás szinte teljes egészében olyan országoknak van szánva, amelyek a Földközi-tengeren keresztül érkező menekültáradatot táplálják, köztük Mali és Niger a Szahel-övezetben, és Etiópia, Eritrea, Szomália és Szudán Kelet-Afrikában. Magától értetődő, hogy az olyan vezetők támogatása, mint Izajás Afwerki eritreai vagy Basír szudáni elnök, nemcsak a migrációs hullámot tartja fenn, hanem a térség önkényuralmi rendszereinek általános mintáit is védi és erősíti. Ráadásul, az Európai Unió igyekszik láthatóvá tenni külső határait azáltal, hogy dél felé tolja őket: nemrégiben kötött EU-megállapodásokban szerepeltek olyan felhívások, amelyek ún. „régios partraszállási platformokat” szorgalmaztak – azaz olyan központokat Észak-Amerikában, ahol a migránsokat eljárásnak vetik alá, mielőtt azokat, akiket vízumra vagy menedékre jogosultnak ítélnék meg, áttelepítik Európába. Ugyanakkor a platformok még csak javaslatként léteznek, mivel néhány európai parlamenti képviselő, különböző emberi jogi csoportok és több afrikai állam ellenezte létrehozásukat.

Még a fejlesztésének titulált uniós segélyprogramok is alapvetően a biztonságról szólnak. Vegyük például azt a több tízmillió eurót, amelyet olyan városokba küldenek, mint a Niger belsejében fekvő Agadez – ez utóbbi már régóta az Európa felé tartó csempészek és migránsok gyülekezőhelyének számít. Bár a Nigernek készült terv tünetően azt a célt szolgálja, hogy a térség szegényeit segítse munkalehetőségek teremtésével a migránsok átjáró zónáiban, ennél sokkal agyafúrtabb. Azáltal, hogy a bűnüldöző szerveket támogatja, hogy azok lezárják a saharai útvonalakat, ténylegesen északi és déli részre vágja ketté az országot szigorú fegyveres őrizet alatt álló határt felállítva egy olyan láthatatlan vonal mentén, amely előzőleg átjárható és jórészt ellenőrizetlen volt. Európa hasonló stratégiákkal próbálkozik Maliban és más helyeken is, beruházva egyrészt a helyi fejlesztésbe, másrészt az erőszakos szervezetekbe, mintegy kétoldalú kísérletként az emberek helyben tartására.

Ugyanakkor, ha egyáltalán érdemes támaszkodni az Egyesült Államok tapasztalataira a déli határait érő migránsáradat megfékezését illetően, a megerősített határőrizet ennél nem tud többet tenni az emberek visszatartására. Valójában az utóbbiak egyre ügyesebb taktikákkal próbálnak kibújni az effajta ellenőrzések alól. Továbbá, ahelyett, hogy az EU határőrizetét kiszervező stratégiája gyengítené az embercsempészek hálózatait, inkább erősíteni látszik azokat. A leginkább elriasztó példák Líbia fogvatartási központjai, ahol gyakran rabszolgaként adják-veszik a migránsokat, de hasonló irányban mozdulnak el a dolgok Szudánban és Nigerben, ahol az állam és az államközeli szervek jól jövedelmező csempészhálózatokat és társulásokat hoznak létre.

Észak-Afrika és a Szahel-övezet európai támogatással történő militarizálása őrzőjáratok, deportálások és megfigyelések útján nemcsak rendkívül költséges, hanem az emberi jogok és a jogállamiság iránt elkötelezett régióként rendkívül károsan hat Európa nemzetközi megítélésére és önmagáról alkotott képére is. Rádásul az Unió az elszámoltathatóság árán gyorsította fel a zökkenőmentes ügyintézését: mivel Afrikai Vagyonkezelő Alapjába válsághelyzeti mechanizmusok alapján kerülnek összegek, ezeknek az alapoknak szinte egyike sem tartozik az Európai Parlament felügyelete alá. Néhány politikus és a civil társadalom szereplői fokozott demokratikus ellenőrzésre szólítottak fel, de a politikailag sürgető helyzet és az uniós szinten történő demokratikus döntéshozatal csigatempójának ismeretében valószínűleg süket fülekre fog találni felhívásuk. Eközben határőrizete kiszervezésének stratégiája kiszolgáltatottá teszi az Uniót a diktátorok zsarolásának. Líbia vezetőinek nem tetszik a megkötött alku, és nem hajlandók „több migránst befogadni”. Ezalatt Kenya és Tanzánia azzal fenyegetőzik, hogy bezárja hatalmas menekülttáborait, és szélnek ereszti a migránsokat. Kenyai politikusok kijelentései azt sejtetik, hogy az Európai Unió és Törökország közti alku megismétlését akarják, óriási összegeket biztosítva maguknak a nyugati segélyalapokból cserébe az Európába özőnlő menekültáradat csökkentéséért.

Tévedés ne essék: igen kedvezően befolyásolhatnák a térség jövőjét azok a minden afrikai országra kiterjedő, igazságos gazdasági növekedést előmozdító törekvések, amelyek a szakképzést, a reprodukciós egészség javítását vagy a fokozott intézményi kapacitást célozzák. Az egész kontinensen elérhető siker azonban végső soron annak függvénye, hogy képesek-e megreformálni magukat néhányan a világ legmakacsabban stagnáló és legrosszabbul irányított gazdaságai közül. Ez viszont nem szigorúbb határellenőrzést kívánna meg az afrikai kontinensen, hanem épp ellenkezőleg: nyitott határokat, amelyek lehetővé teszik az emberek és áruk mozgását, a kiterjesztett komparatív előnyöket, az integrált piacokat és a csökkentett tarifákat. Azt is megengednék, hogy az önkényuralom alatt élők a „lábukkal szavazhassanak” azáltal, hogy máshová költöznek. Szinte minden esetben – különösen Fekete-Afrikában – ezek a mozgások helyben fognak zajlani. Abszolút értékben azonban, az Európa felé tartó emberek száma tovább növekszik majd.

Az európai vezetőknek eközben körültekintően kellene mérlegelni, hogy mit kívánnak elérni. A fenntartható segélyekkel való közbenjárás segítheti az ingatag lábakon álló fekete-afrikai államok elindítását a fejlettség és stabilitás útján. A belátható jövőben azonban ezek az intézkedések csak a migrációs áradat növelését, nem pedig csökkentését fogják szolgálni. Ha pedig Európa az emberi jogokat lábbal tipró, kiszámíthatatlan önkényuralmi kormányok együttműködésére számít, akkor ezzel a politikai feszültség elmélyülését kockáztatja a Földközi-tengertől délre, legvégül pedig azt teszi tönkre, ami fejlődést segélyprogramjai esetleg létrehozta. Az Unió térségének energiáit és pénzalapjait inkább arra kellene felhasználni, hogy jelentős jogszerű és humanitárius intézkedések által megfelelő mederbe terelessék az afrikai migrációt. Ezek közé tartozhatnának nagymértékben kiterjesztett munkaerő-vándorlási programok, egyetemistáknak szóló lehetőségek és szakmai gyakorlatok, és egy hiteles vízumlottó-rendszer, amely arra ösztönözné az embereket, hogy otthonuk elhagyása előtt helyezték biztonságba hivatalos papírjaikat.

Tekintettel Európa öregedő lakosságára, az ilyen törekvések mindkét kontinens számára előnyökkel járnának. Ha az európai vezetők ezt nem fogják Afrika érdekében megtenni, akkor talán megteszik majd Európa kedvéért.

(*Foreign Affairs*)

Zanny Minton Beddoes

Hozsánna a homokban? Szaúd-Arábia enyhíthet a keresztény templomokat illető tilalmán

---

Az új bizonyítékok szerint a Próféta megtúrta arab földön a templomokat

A szaúdi régészeti hatóság egy emberöltőn át őrizte a titkot. A romok lezárt területen vannak fémszorompók és drótkerítés mögött. Az ör letartóztatással fenyegetőzve hessegeti el a kíváncsiskodókat. Amennyiben azonban hitelt lehet adni független tanulmányoknak, a homokdűnék és pálmafák között a keleti olajmezők szomszédságában egy hetedik századi kolostor bújik meg, amelynek létezése arra utal, hogy az iszlám hajdanában eltúrta arab földön a templomok építését.

Mohamed bin Szalman, a reformer koro-
naherceg már nem egyszer szembeszegült a vallási vezetőkkel, amikor megengedte, hogy a puritán királyságban mozik nyiljanak, szabad-
téri popkoncertek legyenek, sőt, hogy nők is a volán mögé ülhessenek. De hogy Szaúd-Arábia 1,4 millió kereszténye számára templomokat engedélyezzen, ez már túl soknak számít a tabudöntögetés terén. „Máskor ez nem jelent problémát, de az Arab-félszigeten nem fér meg két *din*, azaz vallás” – nyilatkozott egy főherceg, Mohamed próféta egy állítólagos mondatát idézve. Az első muzulmán közösség 1400 évvel ezelőtt megsemmisítette a [keresztény] templomokat – állította. Másról tanúskodnak a jubaili és a keleti part egyéb helyszínein zajló ásatások. A történetírásokban

feljegyzés olvasható egy zsinatról, amelyet egy Beit Quatraye nevű püspökségben tartottak nem messze Jubail városától Kr. u. 676-ban, több mint negyven évvel a Próféta halála után. Ráadásul a félsziget hat másik országában található [keresztény] templomok. Katar, amely az iszlámnak ugyanazt a vahabita iskoláját követi, mint Szaúd-Arábia, egy évtizeddel ezelőtt építtetett egyet. Bahrain is hasonlóan járt el 1906-ban. 2018-ban pedig letették az Arabiai Miasszonyunk-székesegyház alapkövét. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk a szaúdiak felsőbbrendűségét, mert a királyság ad otthont az iszlám szent helyeinek, és a hit elsődleges terjesztője. 2017 októberében Mohamed herceg kijelentette, hogy szeretné Szaúdi-Arábiát „nyitottnak látni a földkerekségen lévő minden vallás, hagyomány és nép előtt”. Ugyanakkor Bahreinben, a szaúdi parttól távolabb fekvő szigetországban Camillo Ballin, Észak-Arábia katolikus püspöke arról panaszkodik, hogy semmi sem változott Szaúd-Arábia keresztényei számára. A zártkörű imádságot megtűrik, de a keresztény jelképek nyilvános használatát nem. Egy olyan országban, ahol tiltott dolog a bor, gondokat okoz a szentáldozás. A papok magukat autószerelőnek vagy szakácsnak álcázva tudják csak nyájukat látogatni. A püspök weboldala a titkos imatálalkozókat a korai keresztények Római Birodalom alatti megpróbáltatásaihoz hasonlítja. A szaúdi főváros, Rijad egyik külföldi nagykövetségének épületszárnyában, a bár mellett egy fekete anyaggal letakart asztal szolgál oltárként. A pap felmutatja a bort és a kenyeret, és könyörög. Szépszámu soknemzetiségű gyülekezet énekl a Gloriát. „Íme az Isten báránya, aki elveszi a világ bűneit” – kántálja a pap.

A szaúdi teológusok némelyike újragondolást szorgalmaz. Ragaszkodnak ahhoz, hogy a Próféta két *din*-ről szóló tilalmát tévesen fordították (a *din* egyházi hatóságot, nem pedig vallást jelent), és állításuk szerint a Prófétának soha nem állt szándékában, hogy betiltsa a nem muszlim vallásgyakorlatot az egész félszigetre kiterjedően. Medinai kinyilatkoztatása, azaz a zsidókkal történő együttélésről gondoskodó szerződés, még útmutatóként is szolgálhatna